
Lärda för livet?

En ESO-rapport om effektivitet i svensk högskoleutbildning

Per Sonnerby

8 oktober 2012

Bakgrund och (förenklad) tankeram

1. Att klara av studierna

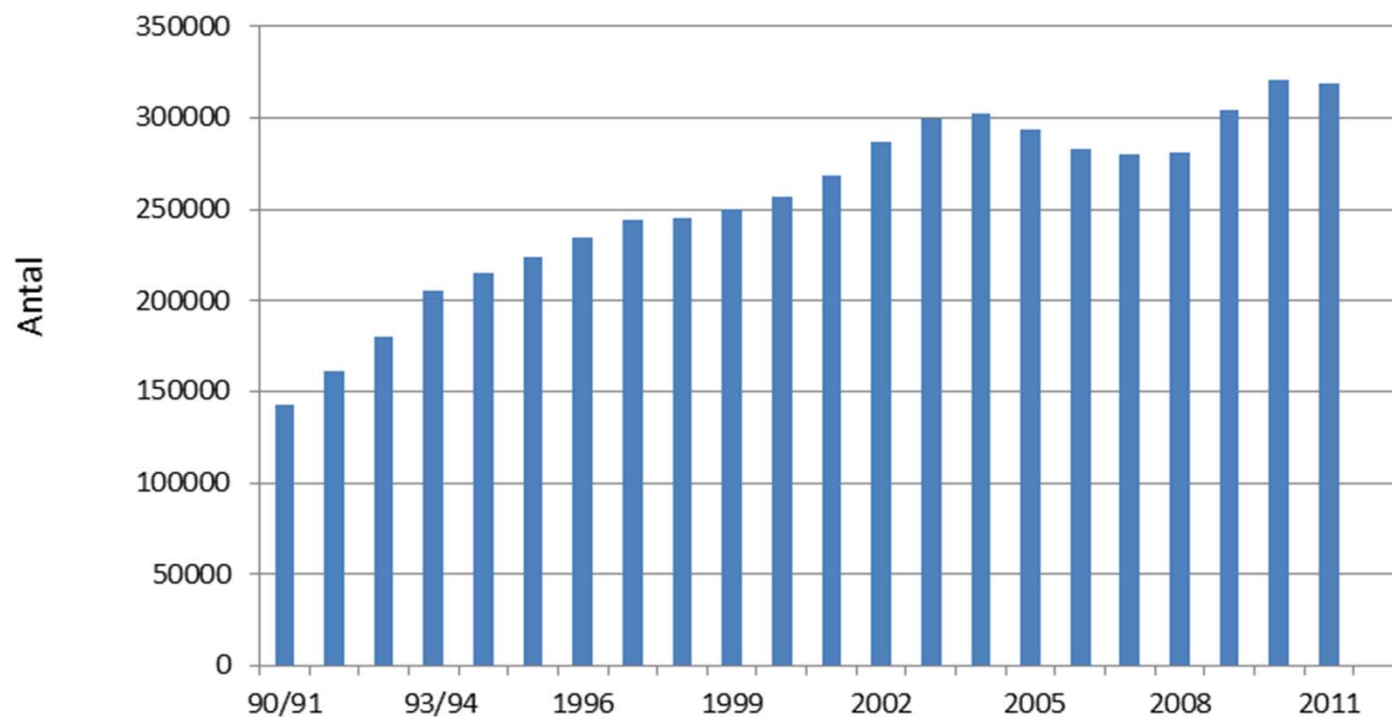
2. Att dra nytta av studierna

3. Att begränsa högskoleutbildningens kostnader

Andelen unga som går på högskolan växer kraftigt...

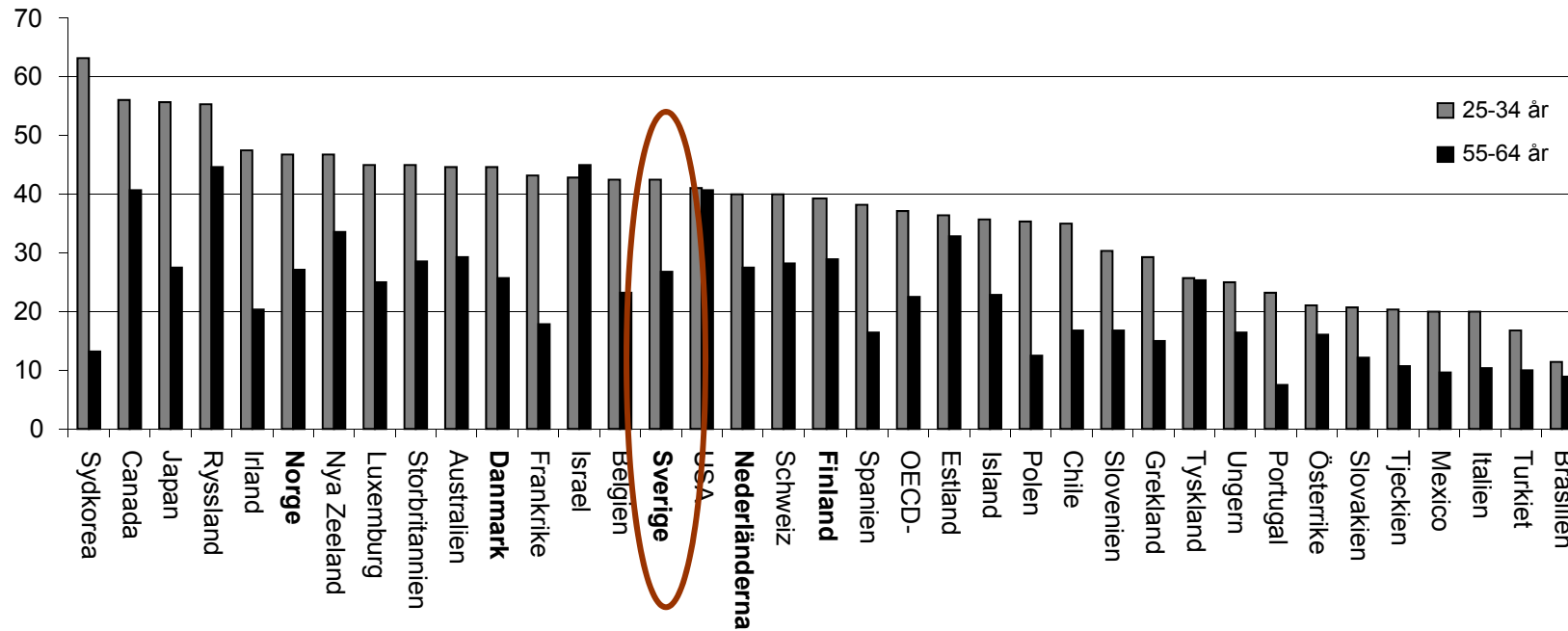
*Helårsstudenter
läsåren 1988/89–2010 (Figur 1.5)*

Källa: Högskoleverket

...och inte bara i Sverige

Högskoleutbildade som andel av befolkningen i åldersintervallen 25–34 och 55–64 år, 2009 (Figur 2.2)

Källa: OECD (2010)

Studien relaterar nytta till kostnad

$$\text{Effektivitet} = \frac{\text{nytta}}{\text{kostnad}}$$

$$= \frac{\text{studenter som klarar studierna} \times \text{nyttan av studierna}}{\text{undervisningskostnader} + \text{produktionsbortfall}}$$

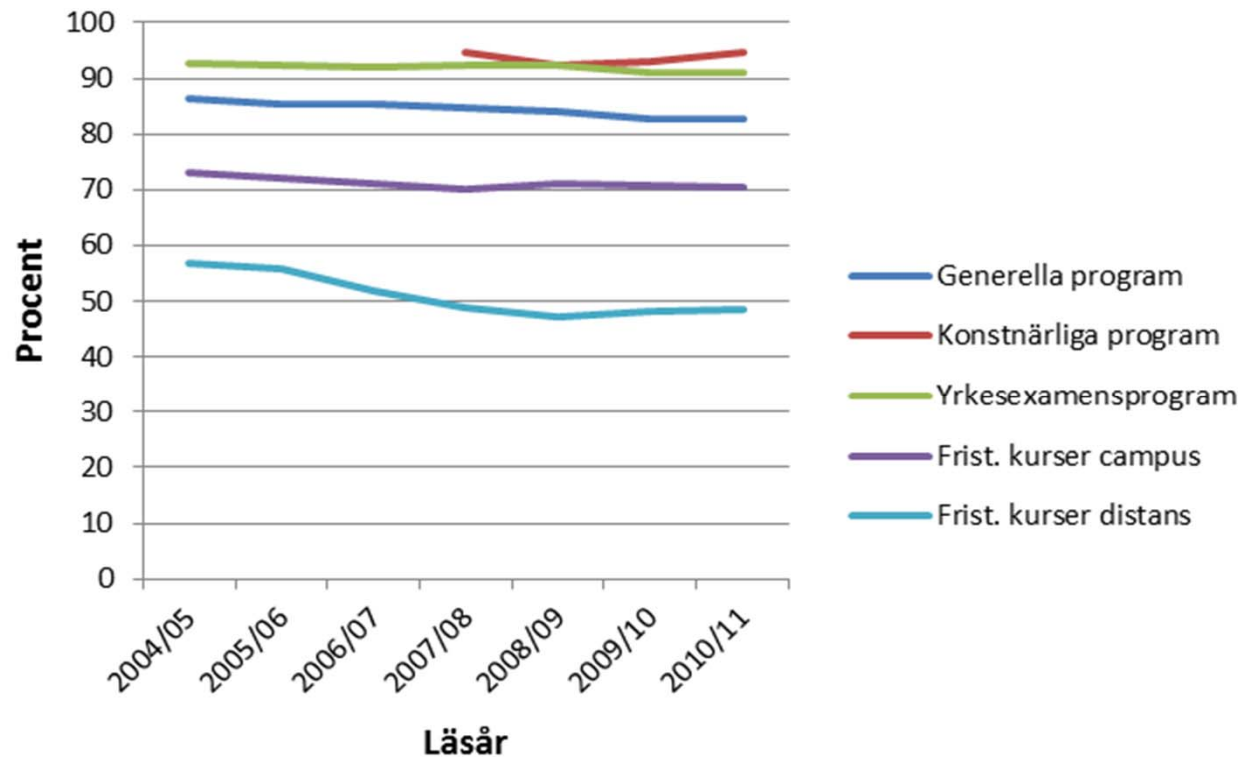
1. Att klara av studierna

Genomströmningen varierar kraftigt mellan olika utbildningsformer

---

Prestationsgrader per utbildningsform, utveckling 2004/05 till 2010/11 (Figur 2.5 b)

Källa: Högskoleverket

Bristande genomströmning har en rad förklaringar

Måtten på genomströmning är dåliga

Förkunskaperna verkar ha försämrats

Studenternas motivation skiljer sig (rimligtvis) mellan olika utbildningsformer

Kraven verkar inte vara för höga

Det finns en stark koppling mellan studieintensitet och resurser

Hur kan fler studenter klara sina poäng och examina?

Högskolesektorn kan samordna förväntningar på gymnasieskolan och antagningssystemet

Normen för en grundkurs skulle kunna vara en halv termin

Det skulle kunna vara lättare att byta inriktning

Förändringar i studiemedelssystemet skulle kunna bidra till ändrade normer

2. Att dra nytta av studierna

Samhällets nytta av studierna är främst beroende på om de leder till jobb

---

Nyttan av högskoleutbildning är för individen mångdimensionell

- (I regel) Högre inkomst och lägre arbetslöshetsrisk
- Personligt ämnesintresse
- Personliga fördelar i form av hälsa, status, självförtroende och så vidare

De externa effekterna är mer beroende av arbetsmarknadsutfall

- Kunskapsspridning – framtidens forskare och lärare
- Högre skatteinkomster och lägre transfereringsutgifter

Studenter kan läsa 'rätt' ämnesinriktning...

Beräkningar av sysselsättnings- och inkomstförbättringar per studieår för olika inriktningar (Tabell 2.4; del)

Inriktning	Sysselsättning	Inkomst
Ämneslärare	2,5 %	-2,9 %
Civilingenjör	1,3 %	3,4 %
Biolog/kemist/fysiker	0,3 %	-0,6 %
Systemutvecklare/programmerare	2,0 %	4,8 %
Jurist	1,9 %	5,0 %
Samhällsvetare/kulturvetare	1,1 %	0,1 %
Civilekonom	1,2 %	5,6 %

Källa: Björklund, Fredriksson, Gustafsson & Öckert (2010)

...och/eller lära sig rätt saker

Faktorer som arbetsgivare säger vara viktiga vid anställning av högskoleutbildade (Figur 3.5, del)

Faktor	Mycket viktig	Ganska viktig
Samarbetsförmåga	89 %	9 %
Referenser	72 %	24 %
Initiativförmåga	70 %	27 %
Förmåga att uttrycka sig i tal och skrift	56 %	39 %
Yrkesinriktad utbildning	51 %	29 %
Arbetslivserfarenhet	33 %	54 %
Analytisk förmåga	27 %	57 %
Goda kunskaper i engelska	25 %	41 %
Entreprenörskap	13 %	39 %
Engagemang vid sidan av studierna	10 %	48 %
Examensarbete	9 %	40 %

Källa: Lärarförbundet, Sveriges Förenade Studentkårer & TCO (2007)

Hur kan nyttan av studierna öka?

Institutioner kan ges ansvar för att följa upp arbetsmarknadsutfall och informera studenter

Institutioner kan ges rätt att skapa närmare koppling till arbetsmarknaden

Studenter kan ges bättre möjligheter att byta inriktning mellan grundnivå och avancerad nivå

En studievecka skulle (i högre grad) kunna motsvara en arbetsvecka

Exempel på information som kan redovisas

	Examensgrupp*	Jämförelsegrupp**
Etableringstal	85 %	X %
Andel i forskarutbildning (Varav på andra lärosäten)	10 % (6 %)	Y % (Z %)
Medianinkomst	32 000 kronor	W %

* Gäller gruppen som tog examen läsåren 2012/13-2014/15

** Gäller ett nationellt genomsnitt av personer med samma gymnasieinriktning, gymnasiebetyg och avgångsår som den aktuella

3. Att begränsa högskoleutbildningens kostnader

Den samhällsekonomiska kostnaden för högskoleutbildning är betydande

---

De offentliga utgifterna för högskoleutbildning är omkring 40 miljarder kronor per år

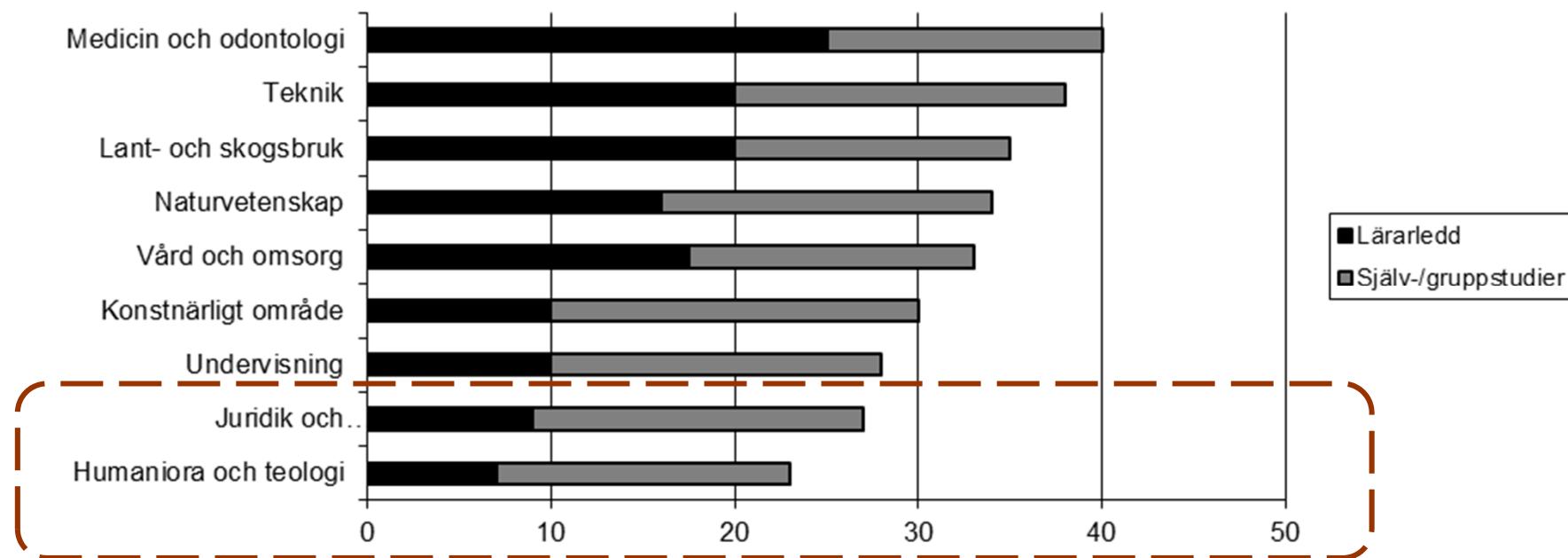
- Anslag till högskoleutbildning: ~20 miljarder kronor
  - De flesta utbildningar kostar 45 000-100 000 per student och år
- Studiemedel: ~20 miljarder kronor

De samhällsekonomiska kostnaderna är kanske dubbelt så höga

- Anslag till högskoleutbildning: ~20 miljarder kronor
  - Studiemedel är en transferering och ingen samhällsekonomisk kostnad
- Produktionsbortfall: ~60 miljarder kronor
  - 300 000 studenter x 200 000 kronor per år

Många studenter har en mycket kort arbetsvecka

Medianantalet timmar som heltidstuderande inom olika utbildningsinriktningar lägger på studier under en genomsnittlig vecka (Figur 3.4)

Källa: Högskoleverket (2010)

Studenters och institutioners incitament verkar för längre utbildningar snarare än mer intensiva

---

Studenter har svaga incitament till intensiva studier

- Intensiteten är mindre synlig för externa parter (exempelvis arbetsgivare) än utbildningslängd
- Sociala skäl kan tala emot kortare studier
- Lägre intensitet medger extraarbete

Institutioner har svaga incitament att höja studieintensitet

- Institutioner svarar på studenters efterfrågan
- Resurstilldelningssystemet ger pengar för fler studieår, inte fler studietimmar per vecka

Hur kan kostnaderna hållas ned?

De faktiska studietiderna kan förkortas

Masterprogram bör dimensioneras av arbetsmarknadens och forskningens efterfrågan – och kunna vara kortare än två år

Studiemedel under längre tid kan villkoras eller till större del utgöras av lån

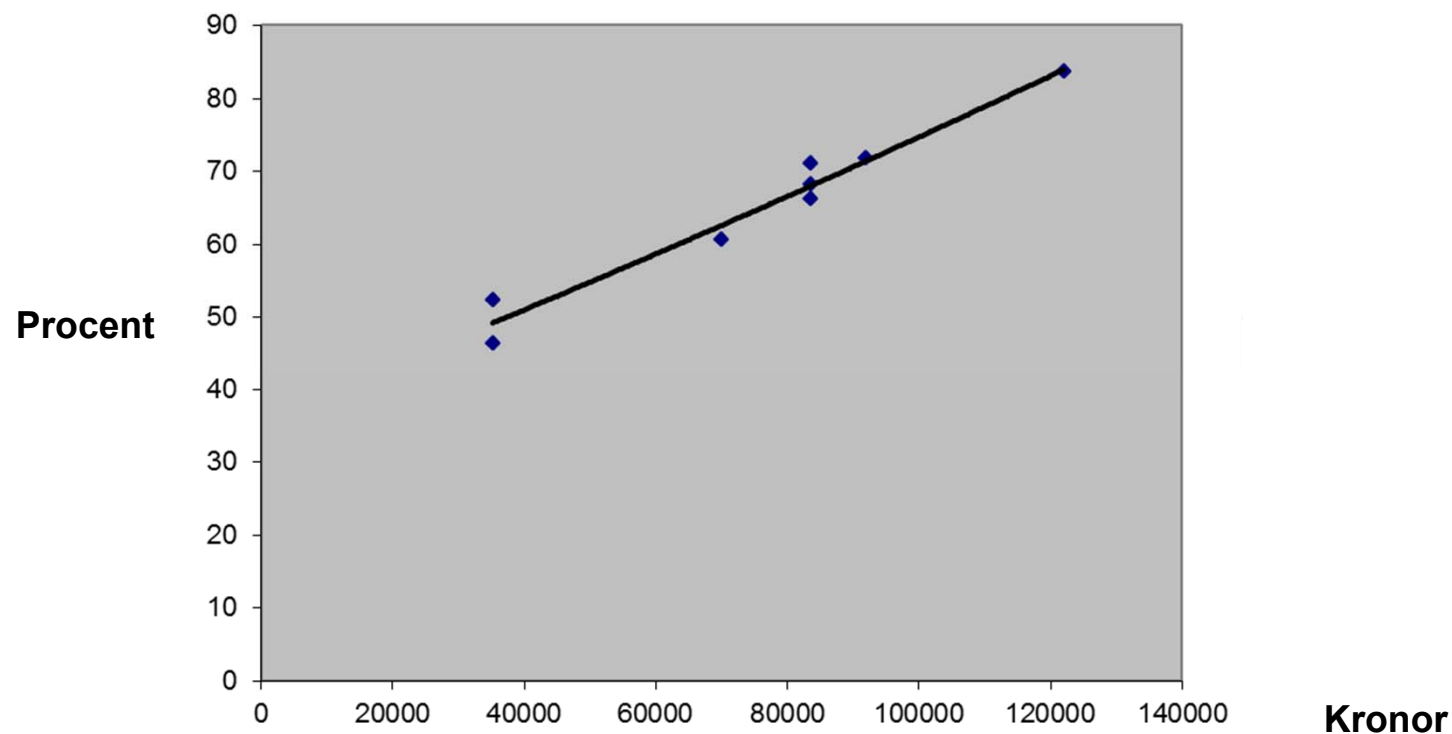
Extrabilder

Sambandet mellan resurser och studieintensitet är starkt

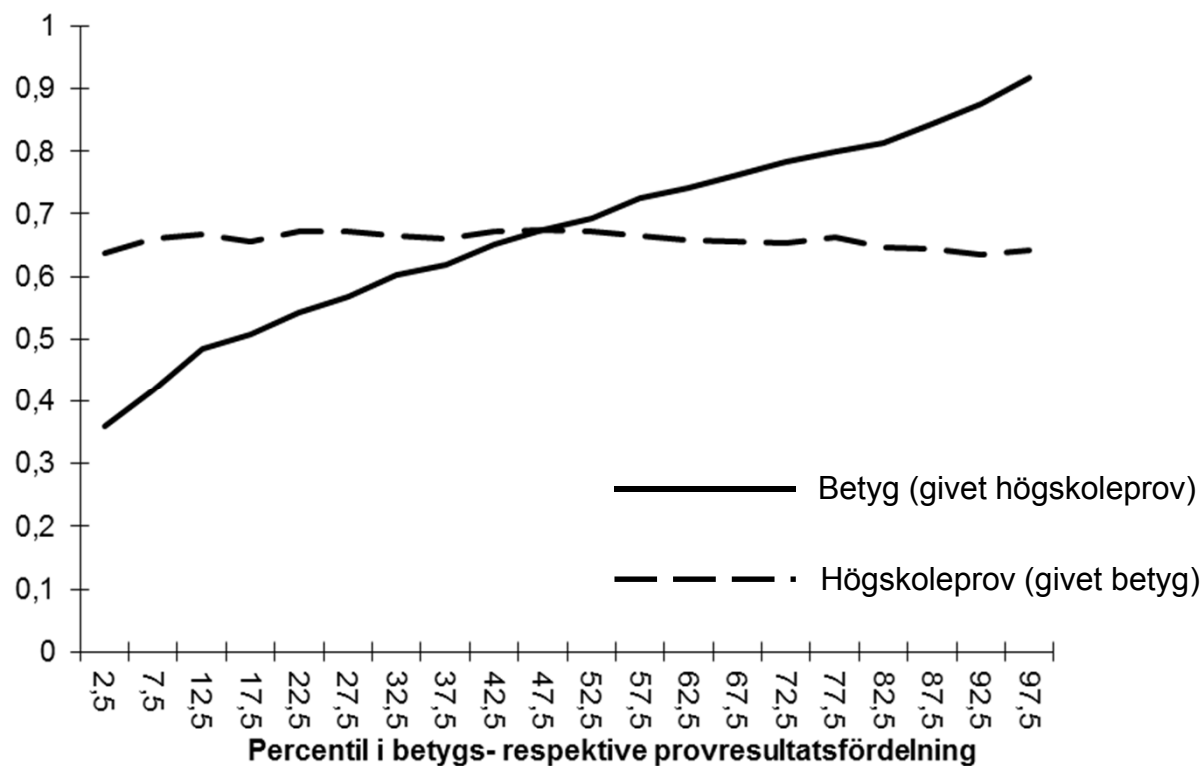
Sambandet mellan ersättningsbelopp och andelen studenter som uppfattar studierna som heltid för olika utbildningsområden, 2006 (Figur 2.12)

Källa: Högskoleverket (2007) och Budgetpropositionen för 2006

Högskoleprovet är dåligt på att förutse studieframgång

Andelen med minst kandidatexamen efter fem år på högskolan (Figur 3.1)

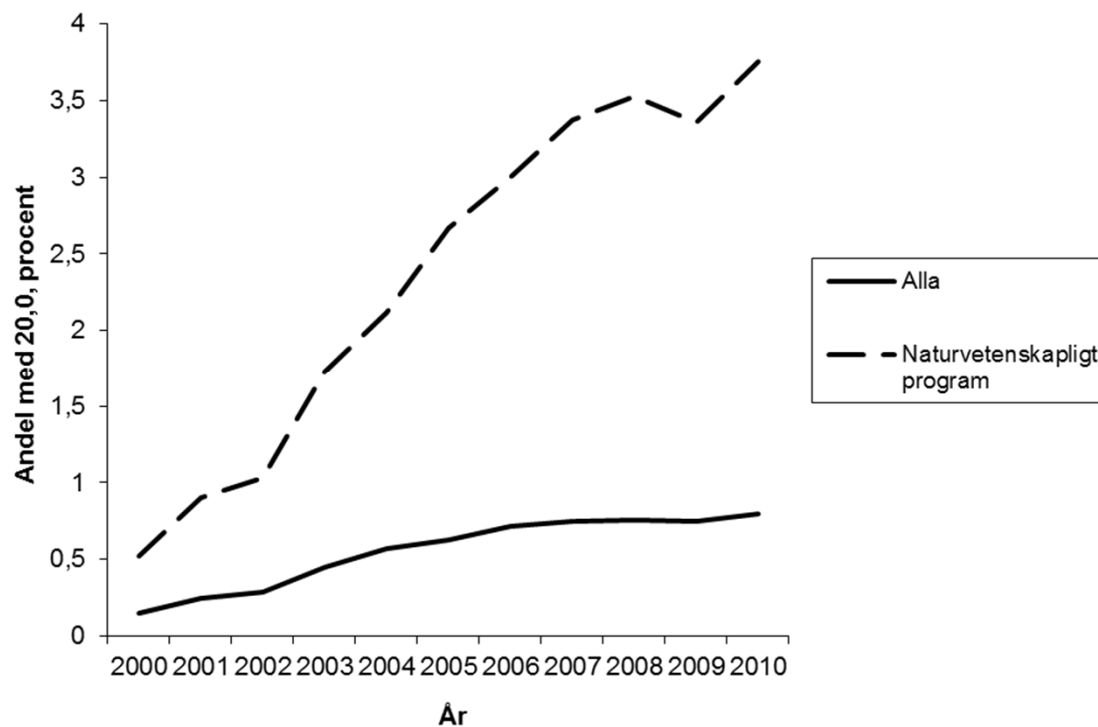

Källa: Björklund, Fredriksson, Gustafsson & Öckert (2010)

Betygsinflationen är påtaglig

---

*Andelen gymnasieelever med 20,0 i slutbetyg,
2000-2010 (Figur 3.2)*

Källa: Skolverket (2011)